

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtik in veča s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hoče sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopolnjuje do odpovedi. — Udje „Kato. tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 vin. — Uredništvo: Koroška cesta št. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo: Koroška cesta št. 5, vsprejema naročnine, inserate in reklamacije. — Za inserate se plačuje od enostopne pettivrste za enkrat 15 vin., za dvakrat 25 vin., za trikrat 35 vin. Za večkratne oglase primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede jutraj. — Nezaprtje reklamacije so poštnine proste.

Naše združno delo.

Jedna izmed najvažnejših točk v programu S. K. Z. je ojačenje kmečkega stanu v gospodarskem oziru. Ta točka pa ni samo točka v programu, ni blesteča fraza, temveč stranka dosledno in premišljeno po natanko določenem načrtu uresničuje ta del svojega programa. Najuspešnejše sredstvo za povzdigo kmečkega stanu je sredstvo samopomoči, združništvo; radi tega posveča stranka največjo pozornost združništvu.

Če se ozremo v preteklost, vidimo, da se je okrog leta 1880 začelo združno delo na Spodnjem Štajerskem. Ustanovilo se je več posojilnic v mestih in trgih, kjer je sedež okrajnih sodišč. Nočemo kratiti zaslug teh zavodov za narodni razvoj spodnještajerskih Slovencev, povdarjati moramo, da so ti zavodi vsaj v početku svojega delovanja uplivali na to, da se je obrestna mera za posojila primerno znižala in da se je ljudstvo osvobodilo raznih „kmečkih prijateljev“—oderuhov, ne smemo pa tudi zamolčati raznih nedostatkov, katere izkazujejo ti zavodi. Ti zavodi niso kmetski nikdar poučili, kedaj se naj poslužuje osebnega kredita, kedaj naj jemlje posojila na vknjižbo, s čim je ljudstvu naraslo mnogo nepotrebnih stroškov in potov. Zavodi imajo popolnoma kapitalističen značaj; premožni se lahko z velikimi svotami kot deleži udeležujejo in dobivajo na ta način te posojilnice popolnoma v svoje roke, izplačujejo se obresti za deleže (dividende), katere so navadno višje kakor obresti za hranilne vloge, vzdržuje se drago uradništvo, v mnogih slučajih preveč uradništva, iz letnih računskih zaključkov posnamemo, koliko stotakov na leto se izplača članom načelstva za nagrado, akoravno vse posle izvršuje uradništvo. V mnogih slučajih se pa sprejemajo prošnje za posojila ter dajejo informacije itd. odvnetiki, kateri na ta način zaslužijo na leto lepe tisočake — na škodo ljudstva in posojilnice. Omeniti še moramo, da so si ti zavodi mnogokrat s popolnoma nepraktičnimi in predragimi stavbami nakopali neznosna bremena; dohodki teh stavb dostikrat niti ne krijejo polovice obrestij v njih naloženega denarja in morajo posojilnice leto za letom doplačevati. Če bi se pri zgradbi teh stavb ne gledalo toliko na zunanji blisk in sijaj, temveč delalo na to, da bi bile te stavbe res ljudske stavbe, stale v ulicah, kjer je živahen promet in pospeševale narodno trgovino in

obrt, bi bil gmotni uspeh teh stavb drugačen kakor sedaj.

Kolo časa se vrti, povsod se opazuje velikanški napredek, posebno na gospodarskem polju vlada živahno vrvenje in drvenje. Zadržna misel prodira zmagonosno naprej in ustvarja združne oblike, ki služijo v prid ljudstva, a ne posameznikov. Zato se ni čuditi, da so uvideli vsi oni, katerim je res mar za ljudski blagor, da je bila prejšnja združna organizacija kmečkim razmeram neprimerna, nezadostna, in da ni mogoče potom te organizacije v združnem oziru napredovati. Ta dejstva, kakor tudi potreba, v večji meri skrbeti za varčevanje, zbirati ljudski kapital, ljudem nuditi ugoden in cen kredit, je pripeljala do tega, da se je začela nova doba v znamenju — rajfajznovk.

Merodajna za to novo dobo je bila želja, poleg denarnih zadrug osnovati tudi druge zadruge, zlasti nakupovalne in prodajalne, proizvajalne zadruge itd., katere se prej niso mogle ustanovljati, ker niso imele zaslonbe v drugih združnih organizacijah. Prejšnje kapitalistične posojilnice se niso zmenile za kmečko težnje, za kmečko ljudstvo, na katero je odpadlo 90 in še več odstotkov celega prometa posojilnic, se ni storilo nič, med tem ko se je iz velikanških čistih dobičkov vsako leto tisočake in tisočake darovalo drugim stanovom.

Zgodovina združništva nas uči, da se isto more le tedaj razvijati, ako tvorijo kmečke posojilnice rajfajznovke trden temelj, na katerega se more cela združna stavba naslanjati. Načelo, da naj ima vsaka župnija, ki šteje nad 1500 duš, oziroma dve ali več sosednjih župnij skupaj, svojo rajfajznovko, se je obneslo drugod in tudi na Slovenskem, n. pr. na Kranjskem, kjer je skoraj popolnoma izvedeno. Ravno rajfajznovke šolajo ljudstvo za združno delo, vzgajajo ljudstvo k temu, da se začne zavedati, kako velikega pomena je združevanje, in s tem se vršijo priprave za nakupovalne in prodajalne ter proizvajalne zadruge. Saj nas ravno gospodarska zgodovina zadnjih let uči, da moramo neuspehe mnogih nakupovalnih in prodajalnih ter proizvajalnih zadrug pripisati dejstvu, da ni bila združna misel dovolj razširjena, da se — ljudstvo ni zavedalo svojih dolžnosti.

Ustanovitev rajfajznovk se ovira, zavodi in njih voditelji napadajo. In uspehi tega dela, katero se tako napada? Sedaj obstoji na Spodnjem Štajerskem okrog 65 posojilnic in zadrug, katere vodijo

pristaši S. K. Z. Ti zavodi nudijo cenejši kredit, kakor kapitalistične posojilnice, vsled česar krasno prosperirajo. Teden za tednom se ljudstvo oglašajo in želi ustanovitev teh prekornih zavodov, in je upa, da bodo konec leta vodili pristaši S. K. Z. okrog 100 zadrug na Spodnjem Štajerskem. Zanimanje za združništvo raste od dne do dne; zahtevajo se predavanja in tečaji, da se ljudstvo natančneje pouči o združništvu. Meseca januarja se je vršil združni tečaj v Mariboru, kjer so se udeleženci teoretično in praktično poučevali o združništvu, na tečajih v Celju in Slovenjgradu se je tudi razpravljalo o združništvu.

Ustanavljajo se združna okrožja, ki bodo obsegla jeden ali več sosednjih okrajev; v teh združnih okrožjih se bode vsako leto vršil, menjajoč se po posameznih krajih, kjer je sedež kake zadruge, okrožni združni shod, katerega namen je, pospeševati izpolnjevanje in razširjanje združništva. Na teh okrožnih združnih shodih bodo stopili upravniki zadrug medsebojno in z zastopniki Zdržne zveze v dotiko, pogovarjali se o svojih izkušnjah na združnem polju, ustanavljali nove zadruge itd.

Da bode mogoče celo delo sistematično vršiti, da bodo imele zadruge priliko, večkrat dobiti strokovni pouk, se je poskrbelo s tem, da se v kratkem ustanovi v Mariboru podružnica Zdržne zveze v Ljubljani s potrebnim uradništvom, katere bo izvrševala vsa združna delo na Spodnjem Štajerskem. Kot denarna centrala, ki bo izvrševala denarno spravnavo med spodnještajerskimi zadrugami, bo služila Spodnještajerska ljudska posojilnica, ki bo začela kmalu poslovati.

Naša pot je jasno začrtana; naš namen je, izvesti na Spodnjem Štajerskem trdno, zahtevam in potrebam odgovarjajočo kmetijsko združništvo. V prvi vrsti bomo ustanovili dovoljno število rajfajznovk ter pripravljali tla za nakupovalne in prodajalne ter proizvajalne (mlekarske, sadjarske in vinarske) zadruge; smatramo pa za svojo dolžnost, ne nepremišljeno ustanovljati zadrug, temveč po resnem predarku in še le potem, ko ji zagotovimo vse predpogoje za ugodno uspevanje zadrug, iste poklicati v življenje. Pri našem delu nas ne bodo ovirali nobeni napadi, vodila nas bo le želja, koristiti kmečkemu ljudstvu in prepričani smo, da bomo naš združni program uresničili, ako nas bodo naši pristaši v toliki meri podpirali, kakor do sedaj.

Podlistek.

Kmečki kralj Matija Gubec.

Iz hrvatskega Marko Krajnc.

(Dalje.)

V sobi začne gospa Jelena Tahu pripovedovati, da je bil v jutro pri njej župnik Babič in vprašal, kako daleč je že dospel oddelek vojske, v katerega je vtaknjen Juro Mogaič; župnik da ve za gotovo, da je bil odšel Mogaič z drugimi Tahovimi konjeniki v Kanižo na Ogrsko.

Tahi ji reče, naj pove Babiču, da so Mogaiča Turki ugrabili in ga odvlekli v sužnost. Sicer pa naj se ta vražji pop varuje grada; lopov je, kmečkega rodu, pesje narave, kakor sploh vsa kmečka smet! Naj še dolgo lazi krog grada, pa mu da odsekati glavo, magari je posvečena!

Peti dan po svečnici se je Tah prav obilno okrepil z zlato vinsko kapljico, ki so jo bili njegovi ljudje vso izvlekli iz kleti nesrečnega Ivana Sabova. Obraz mu gori od prevžite pijače, oči mu divje plame!

Gre iz sobe pa pokliče Petra Bošnjaka. Ukaže mu, naj prinese ključ od ječe, kjer je zaprt Ivan Sabov, pa kos kruha. Rad bi vedel, kako se kaj ima njegov plemeniti gost.

Za trenotek je Peter s ključi, kruhom in goreče svetilko tu in oba se spustita pod zemljo. Peter odklene močna vrata in vstopi v ječo. Tah pa za njim.

Vlažen, neprijeten duh jima vdari v nos. V kotu na umazani, na pol mokri slami je ležala neka klopka; če si jo ogledal natančneje, si videl, da je človek. Izpod krvavih cunj mu lukajo rdeče in plave ozeble noge. Suhe, bele roke so krčevito zaka-pane v slamo, okoli nog in rok pa se mu ovija hladno železo.

Zdajpaždaj bolešno zastoka, a kakor da je prikovan k tlom, ne more se ganiti. Ni čuda! Ubožec ozebel in prebit je bil popolnoma oslavljen; saj že pet dni ni imel trohice v ustih.

Tah se postavi z rokami podprt pred njega kakor pes pred mrtvo zver; oči se mu bliskajo sovraštva in preziranja do ubogega izstradanega jetnika. Ivan Sabov zapazi grajščaka Taha in z milim glasom, da bi omehčal celo trd kamen na cesti, prosi vode.

A Taha ne gane mila prošnja, ampak vrže mu pred noge kos kruha. Kakor da ga je zadela strela, plane nesrečni Sabov po kruhu in ga začne momljaje griziti, dokler ga ne sne do zadnje drobtinice. Potem pa začne Taha prositi in ga zaklinjati, naj mu za pet ran Kristusovih pošlje po mašnika. A Tah se ne gane in le s peklensko zadovoljnostjo gleda muke nesrečnega trpina.

Tedaj se jetniku zapenijo blede usta, še enkrat prosi za vodo, ker da mu gori kruh v želodcu, gori vsa drobovina... Še nekaj trenutkov, Ivan Sabov se strese in kakor kamen se zvali na tla ječe.

Tah pogleda še enkrat v otrple oči mrtvečeve, obrne se in odhajajoč pravi Petru:

Ne, ta vrag se me bo še v peklu spominjal!

X.

Stefan Grdak, branitelj in zaščitnik kmetov.

Tah je bil za gotovo prepričan, da je tožba proti njemu pri kraljevski komori popolnoma zaspala. A njegovi nasprotniki in zaščitniki grofice Uršule Heningove niso mirovali. In res je kralj na njihovo prošnjo pooblastil plemiča Stefana Grdaka, da naj upravlja v kraljevem imenu večji del posestva Susjeda in Stubice.

Grdak se je nastanil v Susjedu. Tah mu je sicer odkazal dve borni, tesni sobici pred gradom za stanovanje, a splošno mu je nagajal in delal sitnosti, kjer se je le dalo; še popisa zemljišča mu ni hotel sestaviti.

Tudi svojim služabnikom je zapovedal, naj zadevajo Grdaku, kjer morejo, in nič se ni briga! za kraljevo pismo, ki ga svari, naj se uklone določbi kraljevske komore.

Grdak pa je pogosto zahajal k brdovskemu župniku Babiču, ki mu je razkril vse rane ubogega kmečkega ljudstva ter ga prosil, naj za božjo voljo ukrene, kar se da, da ljudstvo strese z ramen to strašno nevoljo, ki jim jo prizadeva dan za dnem živinski Tah.

Lahko bi se zgodilo, da kmetje, sicer tako dobri, potrpežljivi in blagi, v skrajnem obupu odrečejo pokornost, pa primejo za orožje in kdo naj bo potem odgovoren za toliko nedolžno prelite krvi.

Grdak, mož plemenitega srca, je do solz gujen poslušal župnikovo povest o bedi in revii kmečkega ljudstva. Povedal je staremu župniku, da je ravno zato prišel v ta kraj, ker je kralju neprestanih tožb proti Tahu nazadnje bilo le preveč. Napla-